

Araştırma Makalesi

Azerbaycan makamlarının modülasyon özellikleri açısından Hümayun makamının incelenmesi

İmran Shikhaliyev¹

Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi Mimarlık ve Sanat Enstitüsü, Bakü, Azerbaycan

Makale Bilgisi

Geliş: 7 Eylül 2023
Kabul: 30 Kasım 2023
Online Yayın: 30 Aralık 2023

Anahtar Kelimeler

Hümayun makamı
Makam teorisi
Modülasyon

2822-3195 / © 2023 TM
Genç Bilge Yayıncılık tarafından
yayınlanmakta olup, açık erişim,
CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Öz

Bu çalışmada, Azerbaycan makam teorisinin bir kolu olan makamın akrabalık ilişkileri ele alınmaktadır. Burada Azerbaycan müziğinin temel makamlarından biri olan Hümayun incelenmektedir. Makamlar arasındaki akrabalık ilişkileri sırasında bulaşmalar meydana gelebilir. Akrabalık ilişkileri çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilir. Bu nedenlerin her biri makalede açıklanmıştır. Bunlardan en önemlileri makamlar arasındaki ortak perdeler ve makam destgahlarında olan ortak şubelerin oluşturduğu akrabalık ilişkileridir. Muğam şubelerinin oluşturduğu tam karar perdeleri hakkında bilgi verilmektedir. Burada ayrıca Azerbaycan müziğinde var olan iki Hümayun makamı, ana Humayun ve 2. tip Humayun makamları hakkında da bilgi verilmektedir. Hümayun makamı, başlıca Azerbaycan makamları arasında ilk kez U. Hacıbeyli tarafından gösterilmiştir. Daha sonra profesör M. İsmayilov, ana Humayun'un makamını esas alarak "Humayun" muğamına daha uygun olan 2. tip Hümayun makamını yarattı. Humayun makamından olası tüm geçişler bir tablo halinde gösterilmiş ve tarafımızdan yazılan müzik örneklerine yansıtılmıştır. Humayun makamından on farklı tam karar perdeli makama geçmek mümkündür. Akrabalık dereceleri gruplara ayrılarak her grup açıklanmaktadır.

Makaleye atıf için

Shikhaliyev, I., (2023). Azerbaycan makamlarının modülasyon özellikleri açısından Hümayun makamının incelenmesi. *Türk Müziği*, 3(4), 421-428. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10574722>

Giriş

Makamlar arasındaki bağlantılar ve bir makamdan diğerine geçiş "modülasyon" ve "yönler" yoluyla oluşturulur. Bildiğimiz gibi "yön", yeni bir tonaliteye geçici bir geçiş olarak karakterize olunursa, "modülasyon" sırasında melodi, yeni tonalitede teyidini bularak tamamlanır. Sovyet Azerbaycan müzik biliminde "modülasyon" terimi bize Avrupa ve Rus müzik biliminden ithal edilmiştir. Hafızada "modülasyon" kelimesi bir makamdan diğerine geçiş anlamına gelir. Makamlar arası bu tür geçişler özellikle Orta Çağ'da Azerbaycan ve genel olarak Doğu müziğinde kullanılmıştır. Ancak bu tür geçişlere "intiqaal" adı verildi. "İntiqaal" kelimesi, Azerbaycan dilinin açıklamalı sözlüğünde "bir yerden başka bir yere gitme, yer değiştirme" şeklinde açıklanmaktadır.

Makamlar arasındaki intiqaallar, yani modülasyonlar birbirleriyle olan akrabalık ilişkilerinde kendini gösterir. Azerbaycan makamları arasındaki aile bağları çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkabilir. Makamlar arası ilişkiler, muğamları oluşturan, farklı ton yüksekliklerinde bulunan ve aynı makamı temel alan şubelerden kaynaklanabilir. "Rast" muğamında "Maye Rast" ve "Huseini", "Shur" muğamında "Maye Shur" ve "Shur Shahnaz", "Segah" muğamında "Maye Segah" ve "Manendi Hasar", "Çahargah" muğamında "Maye Chahargah" ve "Hasar", "Bayati Şiraz" muğamında, "Maye Bayati Şiraz" ve "Bayati İsfahan" şubeleri aynı makama dayanmaktadır, ancak farklı dayak perdelerine sahiptir. Makalede "Dayak perde" terimi kullanıldığı için bu terimin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Dayak perdeleri, makamların dayandığı aynı isimli muğamların kompozisyonunda yer alan şubelerin dayanak (destek, dayak) perdeleridir. Hatta bu dayak perdeler ait olduğu şubenin tam

karar perdesi olarak da değerlendirilebilir. Çünkü melodik hareket, o şübeün çalındığı süre boyunca o dayak perdesi etrafında gerçekleşir ve sonunda o dayak perdesinde sona erer. Prensip olarak mugamı oluşturan tüm şübelerin tam karar perdeleri mugamın dayak perdeleri sayılabilir. Muğam şübesinin dayak perdesi, makamın tam karar perdesinden tonu ve muğamın makam esası bakımından farklılık gösteriyorsa, dayak perdesi olarak ayrıca not edilebilir. Diğer bir neden ise muğamdaki makam temelli şübelerin farklı olması olabilir. Muğama dahil olan tüm şübeler farklı makamlara dayanmasına rağmen, aynı muğamın parçası oldukları için yine de "Maye" şübesiyle ilgili sayılabilirler.

Yedi ana makamın dizileri arasındaki paylaşılan ortak perdelerin sayısı da akrabalık ilişkilerinin oluşumunu etkilemektedir. Yani, çok ortak perdeler daha yakın bir ilişkinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Örneğin, rast, şur ve segah makamları arasında sekiz ortak perdenin bulunması bunların birbiriyle yakından ilişkili olduğunu gösterir. Akraba bağlarının oluşmasının nedenlerinden biri de farklı muğamlar içerisindeki aynı makama dayanan ortak şübeler arasında oluşan ilişkilerdir.

Araştırmanın Amacı

Makale Azerbaycan makam teorisi alanındaki araştırmamızın bir parçasıdır. Burada ilk kez gündeme getirilen konular gelecekteki bilimsel araştırmalar için yeni bir ivme ve zemin oluşturabilir. Ayrıca Azerbaycanlı ve yabancı müzikologlar elde edilen sonuçlara göre daha doğru bilimsel araştırmalar yapabilirler. Hümayun'un diğer makamlarla ilişkisi konusu en geniş şekilde incelenmiş ve bilimsel tasnifini bulmuştur. Aynı zamanda makamlararası akrabalık ilişkilerinin oluşmasında ortak şübelerin rolü çalışmamızda ilk kez araştırma konusu olarak tespit edilmiş ve bilimsel yorumunu bulmuştur.

Alt Amaç 1. Makalenin materyalleri tüm müzik eğitim kurumlarında kullanılabileceği gibi, bu alanda çalışan kişilerin araştırma çalışmalarında, teorik ve uygulamalı derslerinde de kullanılabilir.

Alt Amaç 2. Pratik açıdan bakıldığında, tezin bilimsel sonuçları muğam icracılarına pratik bir yardımcı olabilir. Böylece, Azerbaycan muğamlarının makam sistemi içindeki akrabalık ilişkilerinin ve tonal değişkenliğin ortaya çıkarılması, muğam icracılarının yaratıcılığında daha geniş fırsatlar yaratabilir.

Alt Amaç 3. Eserlerinde muğam malzemesine güvenen besteciler de araştırmamızdan faydalanarak daha ilgi çekici, renkli kompozisyonlar ve daha özgür modülasyon teknikleri oluşturma fırsatı elde edebilirler.

Yöntem

Burada tarihsel-teorik, tarihsel-karşılaştırmalı, analitik analiz yöntemleri uygulandı. U. Hacıbeyli, M. İsmayilov, X. Malikov, R. Zohrabov, T. Mammadov, S. Bagirova, J. Hasanova, J. Mahmudova gibi bilim adamlarının araştırmalarından da metodolojik temel olarak yararlanılmıştır. Bunun dışında görsel yöntemsel örnekleri de sayabiliriz. Görsel metodik örnekler derken, makalede bizzat yazdığımız müzik örnekleriyle teorik fikirlerimizi deneysel bir şekilde sunmayı kastediyoruz. Bu arada Azerbaycan'ın geleneksel ve profesyonel kompozisyon yaratıcılığında makamlar arası modülasyon ilişkilerinin önemini de ortaya koymaya çalıştık.

Bulgular

Bu makalede ulaştığımız sonuca göre Azerbaycan muğamlarında modülasyon özellikleri makamlar arasındaki akrabalık ilişkilerine göre tesis edilmektedir. Bu ilişkilerin oluşmasının nedeni Batı müziği teorisinde kabul edilen anahtar işaretlerin farklılığı değil, a) muğam içerisindeki dayak perdelerinin farklı olması, b) farklı makam bazlı şübelerin bulunması, c) makamlar arası ortak perdelerin sayısının olması d) muğamlar arasındaki ortak şübelerin bulunmasıdır. Hümayun makamı on ayrı Azerbaycan makamına devredilebilir.

Hümayun'un makamı 2. dereceden hiçbir makamla ilgisi olmayan tek makamdır. Bu, Azerbaycan muğam sisteminde başka hiçbir muğam şübeünün Hümayun makamına dayanmadığı gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Do tam karar perdeli hümayun makamı ile 1. derece akrabalığı arasında re tam karar perdeli Şuştar ile, sol tam karar perdeli Bayatı Şiraz ile ve re tam karar perdeli Şur ile gösterebiliriz. 3. derece akraba makamları si tam karar perdeli segah (iki farklı geçiş planına sahip) si bemol tam karar perdeli Bayatı Şiraz, sol tam karar perdeli rast, lya tam karar perdeli şur ve re tam karar perdeli Çahargah yer alabilir. Sadece mi tam karar perdeli olan Bayatı Şiraz onunla 4. dereceden akrabadır.

Humayun makamından olası geçişler

Humayun'un makamına ilişkin olası tüm modülasyonlar derlediğimiz tabloya yansıtılmıştır. Bu modülasyonlar akrabalık

derecesine göre sıralanır. Araştırmamızda makamlar arasındaki akrabalık ilişkileri derecelere göre şu şekilde gösterilmektedir:

Birinci dereceli akrabalık makamlar

Herhangi bir muğamı oluşturan şubelerin makamları, muğamın ana makamına birinci dereceden akraba makam olarak kabul edilebilir. Mesela, "Humayun" muğamını (do tam karar perdeli) oluşturan şubelerden biri olan "Feli" (sol tam karar perdeli) şubeü bayatı şiraz makamına dayanıyorsa, do tam karar perdeli hümayun makamı ve sol tam karar perdeli bayat şiraz makamı birinci derece akraba sayılabilir. Veya do tam karar perdeli "Humayun" muğamını oluşturan şubelerden biri olan "Bidad" (re), şur makamına dayanıyorsa, o zaman do tam karar perdeli hümayun makamı ile re tam karar perdeli şur makamı birinci dereceden makamlar olarak değerlendirilebilir.

İkinci derece akrabalar

Bir muğamın esas şubesi, başka bir muğamı oluşturan şubelerden biriyle aynı makama tekabül ediyorsa veya bir muğamın herhangi bir şubesi, başka bir muğamın esas şubesi ile aynı makama tabiyse, o zaman şu makamlar ikinci dereceden akraba makamlar sayılabilir. Örneğin, "Rast" muğamındaki "Maye" şubeü (sol) ve "Xavaran" şubeünün "Bayatı Şiraz" muğamının (re) "Xavaran" şubeü ile aynı makam ve destek perdelerine sahiptir. Bu nedenle, sol tam karar perdeli rast makamı ve re tam karar perdeli bayatı şiraz makamı ikinci dereceden akraba makamlar olarak düşünülebilir. Başka bir örnek olarak si tam karar perdeli segah makamını ve mi tam karar perdeli shur makamını gösterebiliriz. Burada "Segah" muğamının "Maye" şubesi ile "Şur" muğamının "Şikesteyi Fars" şubesi aynı makam esasına ve aynı destek perdesine sahip olduğundan, bu makamlar ikinci derece akraba makamlar olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü dereceli akrabalar

Herhangi bir muğamı oluşturan şubelerden biri (esas şube hariç) diğer herhangi bir muğamın şubeleriyle (esas şube hariç) aynı makama dayanıyorsa, o zaman bu şubelerin bağlı olduğu makamlar III derece akrabalı makam olarak not edilebilir. Örneğin, "Rast" muğamındaki "Hüseyni" şubesi ve "Bayatı Şiraz" muğamındaki "Khavaran" şubesi aynı makam esasına sahiptir, dolayısıyla sol tam karar perdeli Rast ile ve sol tam karar perdeli Bayatı-Şiraz makamı üçüncü derece akraba sayılabilir. Veya "Şüstar" muğamının "Feli" kolu ile "Segah" muğamının "Manandi Mukhalif" kolu aynı makama dayanıyorsa, şüster makamının şu şekilde olduğundan şüphe etmeyiz: re tam karar perdeli şüster ve si tam karar perdeli segah makamı 3. derecenin akrabalarıdır.

Dördüncü derece akrabalar

Modülasyon sırasında geçiş doğrudan değil, üçüncü veya dördüncü şube yoluyla gerçekleşirse, ilk ve son makamlar IV derecenin ilgili makamları olarak düşünülebilir. Örneğin, re tam karar perdeli Shushter'den mi tam karar perdeli Bayatı-Şiraz'a geçiş için "Feli" = "Maye Bayatı Şiraz" = "Bayatı İsfahan" şemasını kullandığımızda, "Maye Bayatı Şiraz" şubesi burada bir geçiş rolünü oynar. Sonuç olarak, re tam karar perdeli şüster ve mi tam karar perdeli bayatı şiraz 4. derece akraba olarak kabul edilir.

Tablo 1. Hümayun makamından mümkün modülasyonlar

Öncelik makam	sıra №	Son makam	Makamlara geçiş planı	Modülasyon derecesi
Do	1.	Re Şüster	Şüster = Maye	I dereceli
	2.	Sol Bayatı Şiraz	Feli = Maye	I dereceli
	3.	Re Şur	Bidad = Mayeyi Şur	I dereceli
	4.	Si Segah	Feli = Manendi müxalif	III dereceli
tam karar perdeli	5.	Si b Bayatı Şiraz	Feli = Bayatı İsfahan	III dereceli
	6.	Si Segah	Şüster = Zabul	III dereceli
Hümayun	7.	Sol Rast	Şüster = Vilayeti	III dereceli
	8.	Lya Şur	Şüster = Şur Şahnaz	III dereceli
	9.	Re Çahargah	Feli = Manendi müxalif	III dereceli
	10.	Mi Bayatı Şiraz	Feli = Bayatı Şiraz = Bayatı İsfahan	IV dereceli

Tablo 1'de görüldüğü gibi Hümayun makamında ikinci akrabalık derecesinden bahsedilmemiştir. Bu durum, Azerbaycan muğamları ve onların şubeleri arasında Hümayun'un makamına dayanan bir şube bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Tabloda gösterilen ilk modülasyon Şüster makamıdır. Humayun muğamının dizisi, Şüster muğamının dizisi ile aynı olması onları birinci derece ilgili makamlar olarak birleştirir. Çünkü "Şüster" muğamının üç ana şubesi ("Şüster", "Feli", "Terkib")

Hümayun muğamının kompozisyonunda yer almaktadır. Dolayısıyla bu şubelerden birinin aynı isimli şübeleştirilmesi, do tam karar perdeli Humayun makamından, re tam karar perdeli Şuştar makamına (1. derece akraba makamlar) geçişe temel teşkil edebilir.

Figür 1. Do-mi b Hümayun makamından Re Şuştar makamına geçiş

Humayun muğamının kompozisyonunda yer alan "Feli" şübesi, "Bayatı Şiraz" makamına dayanmaktadır. Buna göre de humayun makamından bayatı şiraz makamına direkt geçiş mümkün. Do tam karar perdeli "Humayun" muğamının "Feli" şübesini, sol tam karar perdeli "Bayatı Şiraz" muğamının "Maye" şübesi ile özdeşleştirirsek bu geçiş mümkün olur (1. derece akraba makamlar).

Figür 2. Do-mi b Hümayun makamından sol Bayatı Şiraz makamına geçiş

Hümayun muğamında "Bidad" şübesinin bulunması onu Şur makamına bağlar. Bildiğimiz gibi farklı bir melodik çizgiye ve farklı bir ruh haline sahip olan "Bidad" şübesi Şur makamına dayanmaktadır. Ona göre, bu şübe aracılığıyla şur makamına bağlantı oluşturmak mümkün. Eğer do tam karar perdeli humayun makamından, re tam karar perdeli şur makamına geçmek istiyorsak, o zaman "Bidad" şübesini "Maye Şur" şübesiyle birleştirmeliyiz (1. derece akrabalı makamlar).

Figür 3. Do-mi b Hümayun makamından Re Şur makamına geçiş

Hümayun muğamının bir parçası olan "Feli" şübesi birçok makamla ortak şübe görevi görebilmektedir. Bu makamlardan biri segah'tır. Özellikle "Feli" şübesi bu iki makam arasında bir bağlantı oluşturuyor. Bu bağlantı için "Humayun" muğamının "Feli" şübesini "Segah" muğamının "Manendi Mukhalif" şübesi ile özdeşleştirmek gerekir. Bu kimlikten do tam karar perdeli humayun makamından si tam karar perdeli segah makamına geçiş yapılır (3. derece akrabalık makamlar).

Figür 4. Do-mi b Hümayun makamından Si Segah makamına geçiş

Hümayun muğamının "Feli" şubesi farklı bir tam karar perdeli bayat şiraz makamına aracılık edebilir. Bu şubeni "Bayati Şiraz" muğamının "Bayati İsfahan" şubesi ile birleştirirsek, do tam karar perdeli hümayun makamından si bemol tam karar perdeli bayati şiraz makamına modülasyon elde edilir (3. derece akraba makam).

Figür 5. Do-mi b Hümayun makamından si b Bayatı Şiraz makamına geçiş

M. İsmayilov'un makam teorisinde humayun, şuşter ve zabul makamları aynı sessiraya sahiptir. Bahsedilen makamların bu özellikleri, onların aralarında ilişki kurulmasında fısıtlar yartır. Bu açıdan Humayun makamı ve segah makamı 3. dereceden akraba makamlar olarak değerlendirilebilir. Bu bağlantıyı kurmak için "Humayun" muğamının "Şuşter" şubesini "Segah" muğamının "Zabul" şubesi ile "birleştirmek" gerekir. Bunun sonucunda do tam karar perdeli humayun makam ile si tam karar perdeli segah arasında bir köprü oluşabilmektedir (3. derece akraba makam).

Figür 6. Do-mi b Hümayunmakamından Si Segah makamına geçiş

Şuşter makamı üzerinde duran "Rast" muğamının bir parçası olan "Vilayeti" şubesi, "Hümayun"- "Rast" birliğinin aracı görevini üstlenebilir. Hümayun muğamının şubelerinden biri olan "Şuşter", "Rast" muğamının aynı makama dayalı "Vilayeti" şubesi ile birleştirildiğinde, do tam karar perdeli Humayun makamından sol tam karar perdeli rast makamına çok düzgün bir geçiş modülasyonu elde edilir (3. derece akraba makam).

Figür 7. Do-mi b Hümayun makamından Sol Rast makamına geçiş

Bir sonraki olası geçiş, daha farklı bir makama, lya tam karar perdeli şur makama geçiştir. "Şuster" şubesi bu makamları birbirine bağlıyor. "Şur" muğamının önde gelen şubelerinden biri olan "Şur-Şahnaz"ın Şüster makamı ile bağlantısı, do tam karar perdeli Humayun makamı ve lya tam karar perdeli şur makamının akraba olarak adlandırılmasına zemin hazırlamaktadır (3. derece akraba makam).

Figür 8. Do-mi b Hümayun makamından Lya Şur makamına geçiş

U. Hacıbeyli'nin ilmi eserinde "Manendi Mukhalif" şubesinden söz edilmesi ve "Çahargah" muğamının bir şubesi olarak sunulması onu Hümayun muğamına bağlamaktadır. "Feli" şubesini "Manendi Mukhalif" şubesi ile birleştirmek (her iki şube bayatı şiraz makamını temel alır) ve do tam karar perdeli Humayun makamından, re tam karar perdeli Çahargah makamına geçiş yapmak mümkündür (3. derece akrabalık makam).

Figür 9. Do-mi b Hümayun makamından Re Çahargah makamına geçiş

Bayat Şiraz makamı ile ilişki kurabilmek için 4. derece akrabaların özelliği olan aracı şubeden yararlanmak gerekir. Bu kez "Maye Bayatı Şiraz" şubesi arabuluculuk görevini üstleniyor. Burada "Humayun" muğamının "Feli" şubesi "Bayatı Şiraz" muğamının "Bayatı İsfahan" şubesi ile ilişki kurar. Bu bağlantı sırasında öncelikle sol tam karar perdeli "Feli" şubesini aynı tam karar perdeli "Maye Bayat Şiraz" şubesine bağlamak ve ardından bu "Maye Bayat Şiraz"dan "Bayatı İsfahan" şubesine geçiş oluşturmak gerekir. Sonuç olarak, do tam karar perdeli Humayun makamından mi tam karar perdeli bayat şiraz makamına (IV. derece ilgili makamlar) modülasyon yapıyoruz.

Figür 10. Do-mi b Hümayun makamından Mi Bayatı Şiraz makamına geçiş

Makalemiz Azerbaycan makam teorisinde "entegrasyon süreçleri" gibi bir alanın bileşiminde yer alan Hümayun makamından diğer makamlara olası modülasyonlar hakkındadır. Burada Humayun'un 2. tip makam'ının özellikleri anlatılmaktadır. Sunulan tablo Humayun'un makamından olası geçişleri göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu makalede ulaştığımız sonuca göre Azerbaycan Mugamlarında entegrasyon esasları makamlar arasındaki akrabalık ilişkilerine göre belirlenmektedir. Bu ilişkilerin ortaya çıkmasının nedeni olarak Batı müziği teorisinde kabul edilen perde işaretleri farklılığı değil, muğam ve farklı makam temelli şübeler içerisinde farklı dayak perdelerinin varlığı, makamlar ve muğamlar arasındaki ortak perdelerin ve ortak şübeler sayısıdır. Humayun makamı Azerbaycan'ın makamlarına on farklı tam karar perdesile ile aktarılabilir.

Hümayun makamı, 2. derecedeki hiçbir makamlı ilgisi olmayan tek makamdır. Bu, Azerbaycan muğam sisteminde başka hiçbir muğam şubesinin Hümayun makamına dayanmadığı gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Do tam karar perdeli Humayun makamının birinci derece akrabalarından, re tam karar perdeli Şuşter, sol tam karar perdeli olan bayatı şiraz ve re tam karar perdeli şur'dan söz edilebilir. 3. derece ilgili makamlar arasında si tam karar perdeli seghah (iki farklı geçiş planıyla), si bemol tam karar perdeli bayatı şiraz, sol tam karar perdeli rast, lya tam karar perdeli şur ve re tam karar perdeli çahargah'ı sayabiliriz. Sadece, mi tam karar perdeli bayat şiraz makamı onunla 4. derecede ilişkilidir.

Öneriler

İlerideki Araştırmalara Yönelik Öneriler

Makalemde ele alınan konu, Azerbaycan müziğinin temelini oluşturan temel makamlardan birinin akrabalık ilişkileridir. Bu ilişkiler sayesinde her makama geçmek mümkündür. Diğer makamların akrabalık ilişkileri incelenirken bu ilişkilerdeki düzenlilikler esas alınmalıdır. Bu kanunlar makamların ait olduğu muğam ve şübelerle ilgilidir

Uygulamacılara Yönelik Öneriler

Muğam icracıları da makalemizin konusundan faydalanabilirler. Bir muğamdan diğerine şübeler aracılığıyla geçerek muğamlarda görüntü çeşitliliği oluşturulabilir. Bu durum yeni muğamların ve şübelerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Ayrıca besteciler eserlerinde bu geçişleri kullanarak ilgi çekici yeni kompozisyonlar oluşturabilecekler.

Yazar Özgeçmişi

İmran Nağdeli oğlu Şikhaliyev. Mezun olduğu okullar; 1978-1982 yıllar Müzik Koleji (müzik teoreti fakültesi), 1982-1989 yıllar Ü.Hacıbeyli adına Devlet Konservatuvarı (müzik tarihi ihtisası,, 2015-2017 yıllar Ü.Hacıbeyli adına Bakü Müzik Akademisi "Nefes ve vurmalı çalgılar" ihtisası (magistr); Çalıştığı yerler; 1989-1996 yılları Lenkeran müzik kolejinde öğretmenlik; 1996-dan halen Sumgayit müzik kolejinde öğretmen, 2018 yılında Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi Mimarlık ve Sanat Enstitüsü'nde doktora öğrencisi. E-mail: imranshikhaliyev@gmail.com ORCID: 0000-0002-1357-2628

GoogleScholar: <https://scholar.google.ru/citations?hl=ru&user=fEZYli0AAAAJ>

Academia.edu: https://www.academia.edu/?from_navbar=true&trigger=nav

Kaynaklar

Bagirova, S.Y. (2007). *Azerbaycan Muğamı. Makaleler, raporlar, çalışmalar*. Bakü, Bilim
Hacıbeyov, U.A. (2010). *Azerbaycan balk müziğinin temelleri*. Bakü, Doğu-Batı

- Hacıbəyov, U.A. (1965). *Eserləri*. Cilt II. B.: Azərbaycan SSR EA Yayınevi
- Hacıbəyov, U.A. (1985). *Hacıbəyov U.A.'nın seçilmiş eserləri*. Bakü, Yazar
- Hasanova, C.I. (2009). *U. Hacıbəyli'nin eserlərində milli musiqinin teorik temelleri*. Bakü, Mars-baskı
- Hasanova C.I. (2012). *Azərbaycan musiqisinin öne çıkanları*. Bakü, Bilim və Eğitim
- İmrani, R.H. (1994). *Azərbaycan muğam türünün ortaya çıkışı ve gelişiminin tarihi*. Bakü, ADPU.
- İsmayilov, M.C. (1991). *Azərbaycan halk musiqisinde makam ve muğam teorisi üzerine bilimsel-metodik makaleler*. Bakü, Karaağaç
- İsmayilov, M.C. (1984). *Azərbaycan halk musiqi türleri*. Bakü, Işık
- İsmayilov, M.C. (1972). *Azərbaycan halkının magamlarının akrabalık ilişkileri hakkında*. Bilimsel notlar, seri XIII, No. 9, Bakü 1972, s. 5-43
- İsmayilov, M.C. (2016). *Azərbaycan musiqisinin makam ve muğam teorisi*. Bakü, MTM buluşu
- Shikhaliyev, I.N. (2020). *Azərbaycan musiqisinin makam teorisi*. Sumgait, Zardabi
- Zohrabov, R.F. (1991). *Muğam*. Bakü, Azərnaşr

Specification of modulation of Azerbaijani modus - Humayun modus

Abstract

The article examines the modulation characteristics of the main modus of Azerbaijan music, Humayun. Modulations can occur during kinship relationships between moduss. Kinship relationships can arise for several reasons. Each of these reasons is reported in the article. The most important of them are the common sound steps between the moduss and the kinship relationships created by the common parts within the mugham dasgahs. Information is given about the strong point created by Mugham departments. Here, information is also given about the two Humayun modus that exist in Azerbaijani music - the main Humayun modus and the second type of Humayun modus. Humayun modus first time was mentioned by U. Hajibeyli among the main Azerbaijani moduss. Later, Professor M. Ismayilov on the basis of Humayun's modus created the Humayun's modus of II type, which is practically more suitable with "Humayun" mugham. All the possible modulations of the Humayun modus are shown in the form of a table and reflected in the musical samples written by us. It is possible to move from Humayun modus to ten different tonic moduss. The degrees of kinship are divided into groups and each group is explained.

Keywords: Maqam theory, Modulation, Humayun maqam